8847

X. Kajetan Sołtyk
bp. krakowski
1768. 1782

Protestatio Nuntii Apostolici ex speciali mandato Summi Pontificis. 1768.

Cum, Deo sic permittente, calamitates Regni Poloniæ iam eo pervenerint, ut teterrimum exitium, et malorum omnium maximum minitentur, quo nempe Cultus Catholicæ Religionis imminuatur, et errori latus aperitur aditus ad ipsum grassandum, et ad animas pretioso Jesu Christi Sanguine redemptas in æternam perniciem pervertendas, aut iam in tenebris et umbra mortis sedentes, a veritatis luce longiùs arcendas, ac facilius alienandas. Ego Angelus Maria Dei, et Apostolicæ Sedis Gratia Archiepiscopus Anciranus, et Nuntius Apostolicus in Regno prædicto, qui licet immeritus, Pastoralis tamen solicitudinis Ssmi Dni Nostri Clementis Divina Providentia Papæ XIII. particeps sum, notum testatumq facio ad perpetuam rei memoriam. Sicut omnibus in hac Civitate degentibus satis perspectum exploratumq est me ab ipsa die, qua demandati mihi Apostolici Ministerii exercendi causa huc perveni, omnibus quibuscunq modis hactenus potui, non destitisse, quin opportune et importune rogaverim, obsecraverim, et arguerim eos omnes, ad quos spectabat, ne in Comitiis extraordinariis Generalibus Regni ad diem quintam Octobris proxime anni elapsi indictis, quidpiam decerneretur, quo Catholicæ Fidei, Divino Cultui, Animarum saluti, Apostolicæ Sedis, nec non inferiorum Ecclesiarum dignitati et Authoritati, aut libertatis et immunitatis Ecclesiasticæ Juribus derogaretur; quinimò omni studio et animi contentione, quantum in me fuit, curasse, ut Orthodoxa Natio, quæ Religionis Catholicæ, et Romanæ Apostolicæ Sedis obsequentissima semper Filia fuit, eadem-

met

met zeli et pietatis documenta ederet, quibus hucusq ad sui et Catholici nominis gloriam et præcipuum decus inclaruerat. Spem sane maximam adjecerant, non modo Serenmus Rex et Collegium Episcopale, sed quam plurimi etiam ex universa Natione præstantissimi Viri, qui se vitam et sanguinem pro integritate et incolumitate Catholicæ Religionis prompte daturos, verbo et scripto diserte professi fuerant, stimulos propterea avitæ eorum Religioni addiderat ipsemet Ssmus Dominus Noster, qui longe ante prospiciens, quanta Ecclesiæ et Populo Dei in hoc Regno immineret calamitas, sæpius Fratres suos Primatem et Episcopos hujus Regni, ad ipsum etiam Serenmum Regem, universos demum Reipublicæ Ordines pluribus in forma Brevis exaratis literis serio monuerat, ut sese tanquam murum opponerent pro Domo Israel, nevè paterentur novissimis hisce temporibus degenerem a Patribus suis fieri Rempublicam, nevè Sanctam quoque Catholicam Ecclesiam, quam Majores eorum sanguine, opibus, consiliis, ac saluberrimis legibus fulcierant, hostium ejus insultibus hoc maxime tempore expositam relinquerent, sed potius conjunctis viribus animisq, eâ quâ pollent in Senatu et Republica authoritate, pie ac strenue defenderent, ac tuerentur. Attamen insperato et prævalente humani generis inimico accidit, ut quicunq ad Comitia prædicta accessêre, tot, tantisq minis, oppressionibus, ac violentiis territi, perculsi, et impetiti fuerint, addita etiam Virorum in Republica præstantissimorum, nec non Episcopali Sacrosancto Charactere præstantium illegitima detentione, ac nefaria sævaq deportatione, ut nec animi sui sensus explicare, multoq minus votiva pro Catholica Religione desideria opere complere potuerint, cumq etiam Commissarii ex auctoritate ejusdem, astutè seu potius irritè die 19. Octobris proxime elapsi ad Dissidentium ac Disunitorum

nitorum petitiones excipiendas, et disjudicandas designati, nonnulla impia, ac scelesta pacta cum iis defacto inire attentaverint, quibus maxime læditur orthodoxa Fides, ac Catholicorum instituta Jura, Leges, et Privilegia minuuntur, et abrogantur; contrà verò universum Regnum Poloniæ, nec non Magnum Litvaniæ Ducatum impiis Religionibus, ac institutis, falsisq doctrinis, et Opinionibus opplentur, et Acatholicorum Sacrafana, Scholæq vires augentur et amplificantur, quæ quidem facta ejusmodi sunt, ut quicunq Catholici Nominis honore et professione gloriantur, quàm maxime indignari debeant, talia ipsis Viris obtrudi, nefas vero et piaculum maximum ducere, eadem subscribere et executioni mandare. Hinc est, quod Ego, qui prædicta omnia sub oculis meis in hac ipsa Civitate Varsaviensi agi, decerni, seu potius attentari vidi, me licèt repugnante, dissentiente, et reprobante, et universos Deum timentes sine intermissione cohortante, ne propter politicam rationem, aut malorum temporalium metum, Dei causam desererent, ac totius Inclytæ Gentis Æternam Salutem in summum discrimen adducerent, ne ex mora et præsentia mea in hac Civitate, dum hæc agerentur, aut etiamnum aguntur, argui unquam possint, præsertim apud absentes, aut posteros, quod favorem, patientiam, seu conniventiam aliquam prædictis assertis, seu potius nullis ac irritis pactis, aut tractatibus quomodocunq præstiterint, nec non obviam iturus quibuscunq aliis præjudiciis inde eventuris, cum præsertim Catholici quique recte sentientes per summam injuriam et vim impediantur, et dissensum suum contra omnia prædicta protestentur, ac palam profiteantur, obsequendo etiam speciali Domini Nostri Papæ mandato (de quo per literas in forma Brevis ad me datas

datas die 10. Septembris Anni 1767. et Actis hujus Cancellariæ Apostolicæ insertas plane constat) omnibus melioribus modo, via, iure, causa et forma, quibus pro Officii mei ratione, et pro totius Poloniæ Orthodoxæ Gentis æterna salute, possum et debeo, solemniter hisce scriptis declaro, ac protestor, me omnibus in hac Civitate gestis et attentatis, ac præsertim assertis, seu potius nullis ac irritis pactis, tractatibus, articulis, punctis, seu quocunque alio nomine nuncupentur, prima, et sequentibus Decembris proxime elapsi, a supradictis Commissariis, diebus initi, concessi, et subscripti dicuntur, aperte acriterque repugnasse, et contradixisse; et omni studio, quantum in me ~~est~~ fuit, eadem impedire conatum fuisse: quinimo omnes et singulos præfatorum tractatuum articulos, quos, ad effectum tantum impugnandi, præsentibus haberi volo pro expressis, acsi de verbo ad verbum insererentur, eos inquam, in quantum Religioni Catholicæ, Divino Cultui, animarum saluti, Sedis Apostolicæ, et inferiorum Ecclesiarum auctoritati, seu libertati et jurisdictioni Ecclesiasticæ, atque Catholicorum Juribus adversantur, etiam qualibet Sæculari auctoritate fulcitis, quave in posterum fulciri attentarent, nunc denuo per præsens Scriptum aperte ac palam, nomine etiam Sanctæ Sedis Apostolicæ, ac SSmi Dni Nostri Divina Providentia Papæ Clementis XIII. damno, eosque illicitos, impios, scelestos, irritos, ac per non habentes potestatem, temere et nulliter contractos et attentatos pronuntio, nullumque Christi fidelem salvâ conscientiâ ad eos servandos, et executioni mandandos teneri, vel adigi posse, firmiter declaro. In quorum fidem, ac perpetuam præsentium

et

et futurorum memoriam, testimonium hoc patens et publicum per præsentes literas manu mea subscriptas, ac majori meo sigillo munitas edi jussi. Datt. Varsaviæ hac die 30. Januarii 1768.

Manifestatio contra Illmum Ppem de Repnin Legatum Sernmæ Imperatricis Rossiæ ad Sermum Regem et Remp. Polonam.

Anno Dni 1767. die 26. Mensis Octobris coram Actis Terrestribus Districtus Grodnens personaliter comparens Illris Mgcus Dnus Carolus Littawor Chreptowicz Mareschalcus Confederats Notarius Terrestris, et electus Districtus Grodnens ex Proa M. D. Litt. ad Comitia Regni Extraordinaria Varsaviens Nuntius, præsentem Protestationem Polonico idiomate manu sua scriptam et subscriptam publicis tabulis consignatam porrexit de tenore tali: — Libertatem vitæ temporalibus bonis præferens, fidem autem Romanam Catholicam magis quam libertatem pro innato Polonis zelo æstimans infrascriptus ex Provincia M. D. Lituaniæ Districtu Grodnensi Electus ad Comitia Extraordinaria Varsaviens in Anno 1767. die 5. Octobris celebrata Nuntius. Primo coram Deo Uno et Trino, cui secreta Cordis mei aperta sunt et manifesta, deinde coram toto Orbe et Poloniarum Regno, coram Sermo Stanislao Augusto Rege et Dno meo Clementissimo, ac aliis Serenmis Regibus et Principibus, præsertim coram Sernma Imperatrice totius Rossiæ, contra Illmum Ppem de Repnin Magnum cum plenitudine potestatis Russiæ Nuntium, solemniter, imo solemnissime protestor de et super eo, quod scilicet præfatus Illmus Princeps concreditam habens fidei et dispositioni suæ a Serenma Imperatrice numerosam Militum Copiam in Regno nostro consistentem, contra rectam suæ Sernmæ Imperatricis mentem et intentionem, abusus sit delegata sibi potestate, et in præjudicium illibati et intaminati honoris dictæ Sernmæ Majestatis, in oppressionem Orthodoxæ Catholicæ Fidei, in convulsionem Legum, Jurium, prærogativarum, et libertatum Regni Nostri.

Cum

Cùm enim Serma Imperatrix cum Repub. nostra Confœderata pacis et mutuæ amicitiæ tenacissima, quasdam Leges novas constitutas, libertati Civium contrarias ab una parte, ab altera Disunitorum et Dissidentium a Religione Catholica, quod nimirum in libero Religionum suarum exercitio impedirentur a prærogativis, honoribus, et Officiis, quibus Catholici in Regno potiuntur, acsi contra Leges Regni et Pacta Conventa inter Sernmam Rempublicam Polonam, et alios Sernsmos Reges ac Principes olim inita arcerentur, querelas inaudisset, ut desideriis ambarum partium pro æquanimitate et prudentia sua satisfaceret, conservandarum antiquarum Regni Legum gratiâ, authoritatem suam interposituram sese obtulit, querimonias autem Disunitorum et Dissidentium a Religione Catholica in Gnali Regni Conventu ad formam Legum et Statutorum discutiendas et dijudicandas remisit, nolens quidquam Juribus et Libertatibus Reipublicæ atq dominantis in ea Religionis Catholicæ derogare. Præterea pacis et tranquillitatis internæ amantissima auxiliaribus Militum Copiis injunxit, ut discordes inter se Cives et incolas in suo Officio continerent, motus perturbationis abutrinque arcerent, et deciderent, ~~Constituti~~ donec congregati Reipubl. Ordines exortas discordias componerent et deciderent. Constat id ex Declaratione Srmæ Imperatricis, quam ejus nomine Illmus Pps de Repnin tunc imprimi et Varsaviæ die 26. Martii Anno 1767. publicari et promulgari mandavit; Non esse intentionem suæ Sermæ Imperatricis quidquam Juribus Reipubl. ac Regiminis formæ derogari (a) nihil quidquam velle, nisi contrariarum partium odia restringere, impetus cohibere, mutuas Cædes inter Cives avertere (b) Item displiceret summopere Sermæ Imperatrici, si rectas suas intentiones sinistre quispiam interpretari, et auxiliares Russorum Copias in eversionem Regiminis formæ suspicari præsumeret. Offert propterea sua Reipub. Officia, cupiens tali modo omnes de se sinistras opiniones penitus aboleri (c) Item desideria Srmæ Imperatricis non posse esse, aut dici, vergere in præjudicium Catholicæ Religionis, licet ali-

(a) Declaratio fol. 9. (b) Ibidem. (c) Literæ de Panin fol. 19.

aliquam partem Nationis. ad ea, quæ aliis Civibus et Incolis sint
communia, tempore generalis Pacificationis admitti velit. (d) Item
Religionis, quam Rex, quam Primores Status, quam maxima
et potentissima pars Nationis profitetur, rationem habet, eamq
aliis Religionibus in Regno anteponit, neq vult, ut aliquid tam
in Jurisdictione, quam in Ritibus patiatur præjudicium (e)
Item hujusmodi Religionem si quis sedere et perturbare auderet,
ad eam defendendam ac protegendam prima se offert Srsma Im-
peratrix; Religio enim ea est Materia Status, qua immutata,
totum Reipub. Corpus perturbari necesse sit (f) Item quod atti-
net restitutionem Dissidentium ad pristinum, ut prætendunt, Sta-
tum, et alios Articulos, qui Nationem in diversa studia trahere
possunt, si proposita a Srsma Imperatrice methodo pertractaren-
tur, providebit illa pro sua prudentia omnem securitatem, ne
ulla ex toleratis in Regno Religionibus præscriptos sibi limites
excedat (g) Attenta ejusmodi Srnmæ Imperatricis Declara-
tione, ante omnia Omnes Reipub. Ordines junctis et unitis mani-
bus, generalem inierunt Confœderationem, eandem ad indicta per
Sermum Regem suum extraordinaria Comitia Varsavienſ conve-
nerunt, de Communi bono, tranquillitate publica, componendisq
dissidiis, libere, et omni metu seposito consulturi. Res tamen
aliter successit: Illmus siquidem Legatus violata Securitate
publica, erepta dicendi et sentiendi, quod adæquum erat, facultate,
spretis Regni Juribus, ea in facie congregatæ Reipub. egit, quæ
nullum alium ad externos Reges et Principes Legatum atten-
tasse unquam legimus: atq inprimis ad omnia et singula loca,
in quibus Palatinatuum, Terrarum, ac Districtuum particula-
res Conventus, Comitia generalia præcedentes, fieri solent,
Copias Militares expediit, ut Equestrem Ordinem ad eos pro
Comitiis Gnalibus eligendos Nuntios adigerent, qui partibus
suis et factionibus servirent, in executionem ejusmodi man-
datorum. Russus Miles eo audaciæ processit, ut legitime
per libera Suffragia electos ad cedendum electioni suæ coëgerit,

(d) Ibid. fol. 17. (e) Ibid. fol. 12 (f) Ibid. f. 9. (g) Ibid. fol. 8.

alios Illrmo Legato bene visos subrogaverit, atque Credentialibus literis, quæ a singulis Palatinatibus suis Nuntiis dari solent, non ea, quæ dicti Palatinatus, Terræ, et Districtus laudaverunt, approbarunt, et Statuerunt, sed quæ Illrmo Legato placerent, inseri, forti etiam manu adegerit. En plura, domi suæ securos esse Cives non licuit: Illrem Czacki Pocillatorem Regni genere, virtute, et meritis de Repub. insignem domi suæ commorantem sub custodia Militum teneri jussit, prohibito etiam amicorum commercio, et ad Conventum Palatinatûs sui accessu. Mgfcum Kożuchowski Gnalis Confœderationis Regni Consiliarium, Fidei Orthodoxæ et Libertatis Assertorem, in præsentia Serñmi Regis Domini mei Clementissimi, in Oculis Confœderatorum Regni et M.D.Litt. Ordinum, ex loco Tribunali Confœderationis præfixo domum redeuntem, a Rheda, quâ vehebatur, violenter extrahi, a Milite Russo comprehendi, et ad Carceres eidem deputatos duci demandavit. Quàm primùm autem capta fuerant Comitia, partibus Civitatis Varsaviæ, et aliis opportunis locis Milites Russos præfecit, taliterq posthabita omni erga Srmum Regem et Rempub. libere super negotiis vertentibus consulturam respectu, Senatoribus, Ministris, Nuntiis, sine suis liberi passus literis egressum è dicta Civitate prohibuit. Et quod magis aggravat, obtestatus fuit, non se ab illa arcta custodia, sive potius obsidione supersessurum, quamdiu votis, desideriis, et propositionibus suis (quàmquam legibus Nostris, Fidei Orthodoxæ, et Libertati contrariis) congregata Respub. non consenserit, quod ei ex sententia successit. Primum, qui in Comitiis tractaretur, de restituendis ad pristinum statum (ut prætendebant) Dissidentibus, obtrusit Articulum, tanto gravem, quanto principalibus Regni Legibus, et dominanti in eo Religioni Catholicæ contrarium; cumq non a tota Republ. sed a Cõmissariis per vim, metum, et illicitas suas factiones corruptis, præcipitanter, illegitime, non præmisso tam a Præsidentibus Commissioni, quam ab ipsis Commissariis ad tenorem Legum requisito Decreto super

Officii

Officii sui administratione Jurejurando, discuti, resolvi et decidi voluit. Indignis Magno Srmæ Imperatricis Legato hujusmodi conatibus cum sese nonnulli Senatores mox nominandi, et Nuntii opposuissent, ægro animo tulit, et occasionem vindictæ nactus, Illmos Cajetanum Soltyk *Cracovien* Josephum Zaluski Kijovien Episcopos, Venceslaum Rzewuski Palatinum Cracovien et Exercituum Regni Ducem Campestrem, ejusq Filium Capitaneum Dolinensem, et ex Palatinatu Podoliæ Nuntium, Concubia die 13. Octobris Anni præsentis nocte ab armato Milite comprehendi, captivari (Audiant nefas Christiani Reges et Principes, et admirentur!) deniq Varsavia relegatos sub stricta Custodia teneri demandavit. Horret meminisse hæc animus, spretus Episcopalis Character, flocci pensa Senatoria dignitas, adempta eisdem ‸ Vitæ necessaria commoda: Bonis suis extorres vivunt, non tam infelicem suum, quam deplorandum Patriæ Statum incusant, et ad pietatem movent. Gravia hæc, sed nondum finis. Spoliata Episcopi Cracoviensis Archiva, deprædatum Ærarium, supellex pretiosa direpta, Bona Episcopatûs plus quam hostili manu vastata, oppressi Coloni, vexati subditi, Currus et equi abacti, res frumentaria evecta, greges et pecus dispersum, non solum in personas, in res quoque sævitia est perpetrata. Et licet Illmus Legatus de Repnin violentias Personis Episcoporum, Senatorum, et Nuntii illatas eo prætextu excusare prætendat, quod rectas Srmæ Imperatricis intentiones sinistre interpretari, taliterq illibatum ejus honorem lædere ~~honorem~~ ausi fuerint, at nullo probat, aut probare poterit unquam documento. Legat, et centies relegat typis impressos, habitos in facie Reipub. eorum sermones, nec unũ jota inveniet, quod vel minimum famæ et intemerato honori Srmæ Imperatricis præjudicet. Legat et pro Fide Orthodoxa, pro patriis Legibus ferventem zelum, verum ubi Sermam Imperatricem memorant, debitam Majestati ejus reverentiam et respectum, nemo, nisi oculis captus sit, legere non poterit.

Laudibus

‸ domum suam disponendi potestas, prohibitum famulitium, denegata vitæ &c.

Laudibus illi extollunt Serm̃æ Imperatricis propensa in Rempubl. studia, in conservanda Libertate nostra, et Religione Orthodoxa solicitudinem; Unus est Illm̃us Princeps de Repnin, qui reos læsæ Majestatis insimulat, quod sibi contra mentem Sernsmæ Principalis injusta et iniqua agenti, et metas Legationis suæ excedenti viriliter pro Authoritate Senatoria opponere sese minime dubitaverint. Relegatis Varsaviâ, ita ut præmissum est, strenuis Legum Patriarum, et Religionis Catholicæ Vindicibus, nihil ardentius Illm̃us Legatus desideravit, quàm ut Dissidentium vota secundaret, violatis perinde Iuribus, erepta, et suppressa libere agendi et loquendi potestate, ea per fas et nefas, pro suo arbitrio agit, quæ Regiminis nostri formæ, quæ Legibus sacrosanctis è diametro sunt contraria: Agit inquam (ut multa paucis complectar) non tanquam Sernsmæ Imperatricis ad Rempub. Confœderatam Legatus, sed tanquam Patriæ hostis acerrimus. Omittam comminata Senatoribus et Nuntiis recte sentientibus Carceres, et exilia; omittam denegatum ad Acta publica per totum Regnum accessum, Notarios, Tabelliones, ac alios Officiales a suscipiendis contra tot, et tantas Illmi Legati violentias Manifestationibus, sub pœna colli inhibitos. Postquam ventum est ad ultimam Comitiorum Sessionem, porrecti fuerunt per Delegatos ex Ordinibus Regni nonnulli Articuli conformiter ad Leges patrias resoluti, atq in facie Reipub. a Secretariis Comitiorum lecti, verùm cùm Illmo Legato minimè placuissent, alios per se compilatos, Iuribus nostris, prærogativis, ac Libertatibus contrarios, neq publici Notarii manu subscriptos, in simplici, et informi Copia exhibuit, atque pro eorum approbatione totis viribus enixe institit: et quamvis Reipub. visum fuerit in gravi et arduo negotio maturæ deliberationi locum dari, atq eo fine Comitia ad primos Februarii differri, et limitari, eo nihilominus non obstante, ut dicti Articuli omnino approbarentur per vim et metuS extorsit. Vix enim sex, aut septem Viri, qui factionem Illmi Legati

erant

erant exquirendi, Confœderatorum Ordinum Regni Mareschalco affirmativè responderunt, cæteri in majori longe numero de avertendis Patriæ malis Jurejurando obstricti, repugnante facto et conscientia admoniti, resistendi denique mediis destituti tacuerunt. Tacuerunt quidem, sed sinceram reclamandi, quàm primùm liceret, voluntatem, nutibus, signis, imo erutis etiam lachrymis obtestantes, nequaquam consenserunt. Nihil tamen vetuit, quin Illrmus Legatus prædictos Articulos a tota Republ. laudatos falso jactaret, et asseveraret; utq majorem fidem, vim, et robur obtinerent, tanquam ab Ordinibus Reipubl. ~~laudatos~~ approbatos, Actis publicis Cancellariæ Regni inseri mandavit. Quapropter Ego Deum et Justitiam præ oculis duntaxat habens, pro Fide, et in Rempub. debito amore, pro munere Nuntii, et Officio boni Patriæ Civis, quàm primùm ex sæpefatis Comitiis ad Districtum meum Grodnensem redii, coram publicis ejusdem Actis, contra Serenmæ Imperatricis (quam omni qua par est reverentia et honore veneror, atq ejus benevolentiæ mea omnia demissè commendo) Illrmum Legatū Principem de Repnin, contra injustos ejus, et Charactere suo minus dignos progressus, contra omnia et singula in oppressionem Sacrosanctæ Fidei Catholicæ et Libertatis durantibus Comitiis per eum gesta, facta, et attentata, insuper contra omnia, quæ per Deputatos Commissarios in præjudicium Religionis Catholicæ, et Libertatis nostræ constituta sunt vel fuerint, quamvis etiam ea in proximo termino reassumptionis Comitiorum laudari, acceptari et approbari per summam vim, et injuriam contigerit, hanc solennem, imo solennissimam facio Protestationem, manuq mea propria subscriptam in Actibus Terrestribus Grodnen. recognosco, salva in posterum augendi et addendi potestate. Actum Grodnæ Anno et die ut supra.

Carolus Littavor Chreptowicz Mareschalcus Confœderationis et Nuntius ad Comitia Extraordinaria

Varsavien. Districtus Grodnen. et Provincia
M. D. Litt. [illegible]

Manifest J. O. Xcia Jmci Biskupa Krakowskiego

Stanąwszy personaliter Urodzony Jozef Komnacki Dworzanin Xcia Jmci Biskupa Krakowskiego przed Aktami Ziemskiemi Powiatu Grodzinskiego niniéyszy podał Manifest.

W Momencie okropnym, w momencie od wieku ~~niesłychanym~~ w Oyczyznie moiey niedoswiadczonym, w ktorym mnie nasłane Woysko Moskiewskie w niewolą zabiera, y gwałtownie uwozi; z troskliwszym będąc o sławę Narodu mego, niżeli o losy Osoby moiey, za nayistotnieyszą rzecz osądziłem sciągnąć rękę moię do napisania niniéyszego Manifestu. Oyczyzno moia! Matko ukochana! Matko Wolnosci! Dzieci twoie tym naydroższym Kleynotem na zazdrosc Swiata zaszczycaiąca, płacz gorzko nad stanem znieważenia twego, gdy Synow twoich wysokiemi stopniami w Kosciele y Senacie ozdobionych, za to, iż Cię nad wszystko w Bogu kochaią, z łona twoiego gwałt unosi. Nayiasnieyszy Majestacie, tym w całym swiecie okazalszy, iż Narodowi Wolnemu panuiesz, uznay w tym do kompassyi materyą, iż niesłychanym przykładem zagraniczna ręka, iednego z Rad twoich, nieskonczenie Ci podług Przepisu Praw wiernego więzi pod bokiem Tronu tego, ktorego Protekcya bespiecznym zawsze czyniła każdego Obywatela. Przeswietny Senacie! Przezacne Rycerstwo, dwa przezacne Rzeczypospolitey Fundamenta! zadrzyicie nad tą nieszczęsliwoscią, ktora Kolegę y wspołBrata Waszego za to, że o powszechne Dobro natężał starania swoie, odrywa od słodkiego z Wami społeczenstwa! Naymilsi Synowie wspoł namaszczeni, y drogie w Chrystusie Owieczki, wylewaycie też obfitosc nad wznieconym na Kosciol przesladowaniem, Pasterza Wam Duszę swoię za Was łożyc chcącego zabieraiącym! O czasy dosyc nigdy nie opłakane! Więc niegodziszsię iuż słuchac Praw Boskich y ludzkich? Nie-

godzisz

godziż się słuchać sumnienia własnego? Nie godziż się wy-
pełniać poczciwie obowiązków Urzędow swoich? Zna cały
Narod, w czym wykroczyłem, że iako Biskup przez powinność
Charakteru zastawiałem się, aby Dusze Katolików od błędów
Dyssydenckich wolne były: Że iako Senator z poprzysiężo-
ney obligacyi moiey oddalić usiłowałem natarczywości y żądania
Dyssydentów Kraiowi bardzo szkodliwych; że iako Obywatel
starałem się o trwałość Dobra Oyczyzny moiey, która się za
przypuszczeniem pretensyi Ichmciów Dyssydentów zapewne za-
mięsza. Za te czynności moie z Krzywdą całego Kościo-
ła Chrześciańskiego, bo Biskup: z krzywdą całego Narodu, bo
Senator y Obywatel, pod bronią y strażą żołnierza Moskie-
wskiego więziony zostaię. Wyznać y uprzedzać zdania
powinienem, iż mniemam, że moy przypadek nie ma części
rozkazów Nayiaśnieyszey Imperatorowy Całey Rossyi: w myśl
bowiem ludzką żadną miarą to rozumienie wniść nie może,
aby ta przewyższaiąca wszystkich Wieków sławę Monarchini,
która wielkością Duszy swoiey świat cały napełnia, z Mądrości,
sprawiedliwości, dobroci, y wszystkich naywybornieyszych przy-
miotów, sławne y nieśmiertelne Potomności daie przykłady,
więzić kazała za wykonanie cnotliwe poprzysiężonych obo-
wiązków Biskupa y Senatora tego Narodu, który się z są-
siedztwa Iey przed całą Ziemią chlubi, y któremu tak
wspaniałe skutków przyiaźni swoiey oświadczenia przez de-
klaracye swoie uczynić raczyła. Samemu Xięciu Repni-
nowi Posłowi Iey takowy ze mną postępek przypisać należy;
iego dzieło przez Ichmciów Dyssydentów podniesione prze-
nikam, y przewiedzieć mogę, iż ta krzywda moia, a razem
y całego Narodu przeymie wskroś wszystkie Dusze moich
wspoł-Obywatelów, y do przedsięwzięcia iakowych kroków
zapalać będzie. Ale na miłość Oyczyzny, na przy-

sięgę-

wiązanie do Dobra powszechnego proszę, y zaklinam Was Koledzy Nasi; oddalaycie Myśli Wasze od wszelkiey gwałtowney imprezy: lecz całe usiłowanie Wasze natężaycie na obronę Wiary S. Katolickiey, na oparcie się mężnie rozpostartym Dyssydentskim pretensyom, na utrzymanie Praw y swobod Narodowych; tym się naywięcey za krzywdę moią y swoią uymiecie, gdy się gorliwemi Katolikami pokażecie; słowem gdy się pokażecie sławnemi zawsze na utrzymanie Wiary y Wolności Polakami. O to do każdego naygorliwsze wylewam prosby w Niewoli moiey; z daleka o to do Was będą ustawiczne ięczenia moie: y ieśli naywyższe Wyroki w tym stanie śmierć mi ześlą, ostatnie tchnienie moie naymocnieyszym o to samo zaklęciem będzie. Pokażcie Swiatu Wielcy Mężowie, iż fałszywie rozumiano, iakoby moia Osoba do Obrony Wiary y Wolności koniecznie była potrzebna, kiedy intentyą uszkodzenia obydwom, gwałtem mnie uwożą. Wasze było własne dzieło bronić oboyga, moie tylko, powinności y Urzędu dopełnienie. Postrzeżmy się Polacy! Otworzmy na koniec oczy przed przepaścią zguby naszey; kiedy w Materyi Wiary (u Pogan samych, y naygrubszych Narodow Nayświętszey, y nayistotnieyszey) nie godzi nam się obstawać podług obszerności obowiązkow, a czegoż się w innych Materyach obawiać nie mamy? Ja lubo w niewoli Osobą, nie utracę nigdy Wolności Ducha, ani Praw iako Biskupowi y Senatorowi mnie służących. Dlatego protestuię się przed Oyczyzną moią, o krzywdę Obywatelowi w Osobie moiey przez gwałt na mnie wykonany wyrządzoną. Protestuię się powtore przeciwko wszystkim czynnościom, gdyby iakiekolwiek użyte, czynione, y uchwalone na teraznieyszym Seymie, y kiedykolwiek bydź miały,

ktore by

ktoreby Wierze S. Katolickiey uszczerbek czyniły, Dyssyden-
tow żądania przyimowały, Swobody ich nad Prawa dotąd
ustanowione rozszerzały, Wolności y Prawom Kardynalnym
szkodziły. Ktory to Manifest do inserowania w Akta
Autentyczne ktorekolwiek ręką własną podpisuię, et in pa-
rata Copia podaię w Warszawie Die 13. Octobris 1767. Anno.

Kajetan Sołtyk Biskup Krakowski Xżę Siewiers:

Karol Chreptowicz Pisarz Ziemski y Poseł Grodzienski
Susceptował.

Kopia ~~Processu~~ Listu Pasterskiego zostawionego w Kancellaryi przez Xcia
Biskupa Krakows: spodziewaiącego się więzienia, w ktorym
teraz zostaie.

Kajetan Ignacy Sołtyk Biskup Krak: Xżę Siewierskie Wszystkim
Duchownym Swieckim, y Zakonnym &c.
Od zostaiącego w aktualnym więzieniu Pasterza Waszego przyi-
mycie pisania, ktore Obfitość łez wycisnąć z oczu waszych powinno.
Za to, żesmy podług nayściśleyszych Urzędu naszego obowiązkow,
przy Wierze S. Katolickiey, y całości iey obstawali, żesmy się natarczy-
wościom Ichmościow Dyssydentow opierali, żesmy dobra Oyczyzny na-
szey przestrzegali, przez Woysko Moskiewskie z zdeptaniem wszyst-
kich Nayświętszych Praw, z upodleniem wysokich w Kościele y
Narodzie dostoieństw, gwałtem zabrani, trzymani, y więzieni ie-
steśmy. O czasy nieszczęśliwe! czasy mieysca w okręgu Wiecz-
ności niegodne! ktorych w Sprawie twoiey Jezu Chryste po-
dług sumnienia służyć nie wolno, ktore Biskupa, z łona Ko-
scioła Dyecezyi; Senatora, z łona Oyczyzny; że powinności swoie
wykonywa, gwałtownie odrywaią, y mocy Zagraniczney oddaią
ręki. Kraie nam się z żalu serce Naymilsze Owieczki, nie
z przypadku tego dla Osoby naszey, bo krew wszystkę wylać dla
tak wielkiego interesu pragniemy, ale ztąd, że uwięzieni, powinna
Biskupowi y Senatorowi gorliwością, ktorą nigdy pałać nie przesta-
iemy, Wiary S. z wspoł-Bracią y Obywatelami bronić, Dyssydentom
opierać się, nie będziemy mogli: ztąd że od Was oddaleni iesteśmy.

Lecz

Lecz co do Obrony Wiary, nie mogąc osobą, nie omięszkamy iey służyć duchem w wolności będącym; będziemy wylewać, y wylewamy przed Tronem Miłosiernego Boga co moment naygoretsze modły, aby wmięszał w ten interes wszechmocną Rękę swoię, burze Dyssydenckie uśmierzył, y Zgromadzeniu Wiernych swoich Spokoyność przywrócił. Ufamy nieprzebraney litości Jego, iż przeymie promieniem Swiatła swego wielkości dusze y serca Prześwietnych Stanów Rzeczyp: aby nie przestały daley podawać potomności chwały nieśmiertelney Obrónców Wiary, zawsze Polski Naród zaszczycaiących. Co zas do oddalenia się naszego od Was, upewniamy Was ukochani Synowie, y Owieczki, iż serce nasze z wami, naydaley pomknięci Osobą, duchem, y miłością Pasterską zawsze z wami spoieni będziemy. Inney nad nami nie żądamy kompassyi Naymilsi, procz tylko abyście łączyli z naszemi gorące modlitwy wasze o całość Wiary S. Katolickiey, o rozproszenie y zawstydzenie natarczywości Dyssydenckiey, o utrzymanie Wolności, y Swobód Narodowych. W tym mi dacie miłości waszey dowod, tym mi Naymilsi konsolacyą uczynicie, ieżeli iak naygoręcey, ieżeli iak nayobficiey prosby takowe przed Majestat Boski zanosić będziecie.

Ta iest treść pożegnania naszego, ieżeli w tym stanie, życia y śmierci Pan weźmie nas do Wieczności. Ta iest treść testamentu dla Was Pasterskiego; więcey pisać, okropna tego momentu nie pozwala sytuacya. Żal serca myśli przecina, obfitość też pisaniu przeszkadza: kończemy przeto (O iaką to słowo kochaiącemu Was Sercu zadaie ranę!) Kończemy treścią słów Doktora Narodów niegdyś się z Effezu oddalaiącego, pod strażą żołnierza prowadzeni, dokąd? y co nas ma spotkać? niewiemy, ale niczego się nie lękamy, byłeśmy wypełnili powinność Urzędu, ktorysmy wzięli od Pana Chrystusa; Oświadczamy się przed Niebem, iż podług sił staraliśmy się zadosyć czynić Obowiązkom naszym, anismy opuscili opowiadać Wam wyroków Boskich. Czuycie nad sobą Wspoł-Bracia Namaszczency Panscy nad powierzoną Wam trzodą. Polecamy Was Bogu, y dzielności łaski Jego. Ta niech Was strzeże, rządzi, oswieca, y umacnia Naymilsi. Zostawiamy Namiestników naszych do rządu Dyecezyi, do służenia Wam na mieyscu naszym, do sprawowania tego wszystkiego, czego Pasterska troskliwość wyciąga, z nami ku was powierzamy; Słuchaycie ich, iak nas samych; z ust ich głos nasz Pasterski słyszeć będziecie. Błogosławieństwo Jezusa Chrystusa niech zawsze z wami wszystkiemi będzie. Dany w Warszawie D. 13. Octobris 1767.

9

rą mi Pan Bóg & Sancta Sedes dały nad Wami.
Znam i powinność Waszą, jako teyże nad Wami
Zwierzchności powinniście bydź caeca obedientia
posłusznemi.

Znam dobrze nierozeznany wasz wybieg,
abyście za nierozsądne przeciwko zdrowemu rozumowi, przeciwko oczywistej prawdzie pisanie do
Mnie dnia onegdajszego, uniknęli Iustam Indignationem Nostram, & promeritas poenas. Ale
ten wybieg wcale się wam nie uda. Gdyż nie przeczę, iż Wam wolno Obrady, i Materye Wasze
limitować odednia do dnia; ale i to wiem, że mam
moc każdego dnia, i każdej godziny, kiedy wola
moja zupełnie władnąca nastąpi, konwokować
Was do słuchania Żądań i rozkazów moich. A cóż
dopiero, kiedy dnia wczorajszego jeszcze, toti Capitulo
praesenti oświadczyłem Wolą moją, iż dnia dzisiejszego będę prezydować Obradom Waszym, i którą chcę uskutecznić za godzinę, i gdy zaraz wyjeżdżam z Pałacu mego, przykazuję Wam surowo,
abyście się zaraz zebrali, i na przyjęcie moje czekali
i byli gotowi.

10

Jeżeli niechcecie przyprowadzić Mnie do gwałtownych z Wami kroków i publicznego zgorszenia, albowiem już jest gotowy Interdykt, zakazujący Wam, Ingressum ad Ecclesiam, & continuationem Capituli Generalis ad Arbitrium Nostrum.

A lubo widzę, że czyli przez dopuszczenie Boskie, czyli z Waszej przyczyny, jesteście w tym czasie wszyscy prawie obrani z rozumu, to jednak przynajmniej znać i wiedzieć powinniście, że czyli prawnie, czyli nieprawnie ferowanemu odemnie Interdyktowi posłuszni bydź powinniście, jeżeli chcecie uniknąć Klątwy.

Musicie już wiedzieć, iż z sprawiedliwego Boskiego ukarania, umiera Herszt tego zuchwałego buntu, rebellii, i konsiuracyi, przeciwko Waszemu Biskupowi; Przyjdzie wkrótce (utinam sim falsus Vates) i nie na jednego z Was compulives, kolej.

Zubędzie Was także z Wyroków moich, liczba nie mała, postępujących w niegodziwe ślady Kołłątajowskie.

A przeto będę miał sposobność i łatwość, wyp-

wać kąkole z tej bujnej Roli, z której przeszłych Lat wyrastały na Ozdobę Kościoła i Ojczyzny, Mitry, Infuły, i Kardynalskie Purpury; Jakoż vox Dei & populi communiter nazywała Katedrę moją Seminarium Episcoporum. Która gdy przez Was hisce diebus, została zaszpecona, & hoc decore privata; obowiązkiem i powinnością moją bydź sądzę, przyprowadzić Ją, przez pozbycie się Was zuchwałych, krnąbrnych, szalbierzów, & rebelles do dawnego Lustru.

Powtarzam więc, abyście unikając praemissa, znajdowali się za półgodziny congregati, do przyjęcia Mnie; uti Vestrum à Deo & vicario Ejus, constitutum Pastorem. Datum Cracoviae in Palatio Nostro Episcopali Die 11ma Mensis Februarii Anno Domini 1782.

Caietanus Episcopus
Dux Severiae
mpp.

L. S.

B

4. Interdictum & Inhibitio contra V. Capitulum Cathedrale.

Caietanus &c.

Admodùm Reverendis, Reverendis, Praepositis, Parochis, commendariis, Vicariis, Altaristis, Psalteristis, Mansionariis quarumvis Ecclesiarum, caeterisque Presbyteris, quibusvis Clericis, Scholiregis, aliisque legitimis Executoribus, tenore praesentium requirendis, Salutem in Domino. Noveritis, quòd Venerabile Capitulum Nostrum Cathedrale, ac singulares illius Personae, excepto Perillustri & Reverendissimo Francisco Ossowski Ecclesiae Nostrae Cathedralis Custode, qui licet Exercitiis Spiritualibus, cum jubilo Paterni Cordis Nostri, ac aedificatione actualitèr intentus, attamen memor Vocationis suae & Juramenti nobis praestiti, juti filius obedientiae in continenti comparuit; & Vocem Pastoris sui audivit / per certos Actus suos in celebrato ad praesens Generali Capitulo, contra obedientiam & reverentiam jure, jurando per singulos appromissam procedendo, Nos Personamque Nostram laeserit, circum-

scripserit, & injuriaverit. Proinde ne talia in futurum practicentur / & alii inpost a similibus arceantur / illique majores contra Jura Personamque Nostram Supremam, in dicto Capitulo peragantur! progressus, ante omnia, eosdem Interdicto Ecclesiastico, scilicet ab ingressu Ecclesiae subjicimus, ac Ipsis interdicimus hujusmodi ingressum, & uti talibus interdicto Ecclesiastico subjectis, Authoritate Nostra Ordinaria inhibemus & interdicimus, ne amplius se Capitulariter congregare, hujusmodique assertum suum Capitulum continuare / ad ulteriorem Nostram in eo dispositionem / audeant & praesumant; idque sub gravioribus poenis, per Nos in Eos extendendis. Quocirca vobis Executoribus suprascriptis mandamus, quatenus tenore praesentium, ad instantiam Fiscalis Curiae Nostrae requisiti, personaliter accedentes ad Stubam Capitularem, per affixionem Valvis copiarum Eidem Venerabili intimetis Capitulo, intimarique curetis, ne forsan ignorantiam praemissorum valeant allegare. In quorum fidem &c. Datum Cracoviae in Palatio Nostro Episcopali Die 11. Mensis Februarii Anno 1782.

Caietanus Episcopus

Dux Severiae.

mppr.

L. S.

14

§. 5. List Anonima pisany z Warszawy o uwięzieniu Biskupa Krakowskiego, i o tém co w tej okoliczności zaszło w Warszawie i w Krakowie.

1782. z Oryginału

24 Marca 1782 z Warszawy

Z pism przyłączonych pozna każdy do jakich kroków przyszła Kapituła Krakowska z X. Biskupem. A już to doniesioném było, że starała się i o kuratelę która niewyszła.

Tandem po długich rozgoworach gdy Biskup miarkował że o nim myślą, wybierał się w kordon do swych dóbr, pod pretextem wizyty. Kazał wozy układać i na dniu 23 Elapsi chciał wyjechać. Kapituła posłała do niego że go chce przeprosić i aby nie wyjeżdżał prosić; <u>inter alia</u> że są klerycy do święcenia, aby przynajmniej tych oświęcił przed wyjazdem. Biskup jako dobry pasterz zezwolił, i zjechał na zamek. Tam gdy do święcenia kleryków ubiéra się: delegowani od Kapituły przychodzą i że jest wareście, oznajmują; celę tamże na zamku u Missyonarzów wyznaczają i do niej od ubierania odprowadzają.

Przyjmuje to Biskup z rezygnacyą, mówiąc: „Boże

którys mnie do prześladowania stworzył, przeznaczyłeś snać abym w nim umierał, przyjm w rany twe dolegliwości moje. Cierpiałem za Ojczyznę, dziś cierpię od tych którzy mi winni posłuszeństwo. Racz to Boże przyjąć za grzechy moje.,,

Stało się to w sobotę 23 elapsi, w poniedziałek przeszły doniosła o tém sztafeta. We wtorek na Radzie Xiążę Marszałek W. K. wniósł, że oppressus civis, a prawo mówi: neminem captivabimus nisi jure victum. Tandem długi był hałas i natym wtorkowa sessya zeszła. — Na piątkowej gdy raport Wodzickiego do Departamentu przysłany, publicznie już ogłosił więzienie, znowu X. Marszałek z partyą swoją zelował. Mówił wbrew, że prawa złamane, że niepozwany, niekonwinkowany a więziony Biskup; domagał się więc eo instanti uwolnienia jego. Były różne głosy, a gdy propozycya ad turnum uformowana została: czyli ma bydź zaraz wypuszczony, czyli czekać explikacyi Kapituły, której dotąd niemasz? — szesnaście głosów przeciwko ośmiu wypadło, aby czekać rezolucyi od Kapituły explikacyi, a Marszałkowi Rady zlecono zapytać Kapitułę, quo motivo to zrobiła? gdy zaś od Kapituły przyjdzie odpowiedź, której domyślamy się, ma bydź wyznaczona Kommissya na uznanie, czyli Biskup waryat, albo nie? Zosób tedy w reskrypt włożonych,

24 25 4

16

miarkować będzie można ementum. A ten co siedzi, to siedzi! —

To jest co z Kapitułą.

Wczoraj P. Tugut Minister Cesarski zapowiedział Królowi i notę oddał, że Biskup będąc nietylko obywatelem ale i Biskupem w Kordonie, chciał wyjechać dla sprawowania funkcyi swej i zadosyć czynienia powinnościom pasterskim w Galicyi. A że jest zatrzymany i więziony, stało się to przeciwko traktatowi ostatniemu, który ubezpiecza wolny, każdemu dobra tu i tam mającemu, przejazd. Zna zatém że jest powinnością jego, upomnieć się o niego, tymbardziej gdy różne wieści chodzą, jakoby i sądowi miał jakiemuś podpadać, przeto prosi aby Sąd żaden, jako na polskiego i Cesarskiego obywatela nie był stanowiony, bez dołożenia się Cesarza Imci. I na tém konkluduje że dziś mówi jako przyjaciel, a w tych dniach, gdy od dworu swego odbierze odpowiedź, szczerzéj się wytłumaczy.

Miasto Kraków, po wzięciu Biskupa, bunt wszczęło, odbić go chciało, Gorzeńskiego i Olechowskiego ukamienować, jako autorów tej czynności. Rejment dzień i noc całą pod bronią stać musiał, strzegąc gwałtu.

Kapituła

Kapituła wydała edykt, który przyłączam, że dla ważnych i całemu światu wiadomych przyczyn, Biskupa z pomieszania rozumu zamknęła. Postrzegłszy to miasto, poszło ad acta i manifest przeciwko Kapitule uczyniło. (ale tego ad manus jeszcze niemam) oświadczając się przed Bogiem, Królem, światem i całą powszechnością, że w Biskupie swym a protektorze miasta, przez Królewskie przywileja naznaczonym, żadnego aż do wzięcia jego pomieszania nieznali i niewidzieli, i że ozgwałcenie dostojności jego jeire agere chcą!

N. B. W tym momencie mam wiadomość, że Rzewuski Hetman w Krakowie stanął, i komendę odebrał. Co się tam stanie, czas pokaże.

---

7. Dyaryusz, wzięcie JOXcia Biskupa Krakowskiego, z Zamku do Kielc, opisujący.

Niechcąc JOXże Biskup Krak. przyjąć kuratoryi od Króla Jmci podpisanej gdy odwoływał się do stanów Rzeczypospolitej, kuratorowie zaczęli obmyślać o sposobach wyprowadzenia Jego z Krakowa do Kielc, i umówili się z sobą jeżeliby niechciał dobrowolnie, tedy

przez przymus mają go wsadzić do karety i wywieść in cognito z Krakowa, jakoż tak stało się. Najprzód w wieczór zjachali się kuratorowie do niego chcąc wyrozumieć Xięcia, czy wyjedzie do Kielc; a gdy nic nie poznali z Jego chęci, wyszli od niego, a Xiąże Jmć nic nie śpiąc całą noc, przeczuwał tę zdradę, która go nazajutrz potkała. Nieśpiąc Xiąże noc całą kazał sobie dać jeść o godzinie czwartej zrana, w tym wchodzą kuratorowie, i z niemi Kasztelan Wojnicki Ożarowski odezwawszy się temi słowy do niego: *Już czas też wyjeżdzać Mci Xiąże!* odpowiedział Xiąże: *jakim prawem WcPan każesz mi wyjeżdzać*: na to Kasztelan: *takim prawem jakie mam z woli Króla Jmci*. Xiąże mówił dalej: *jakim prawem może czynić gwałt Świecki Duchownemu?* Kasztelan z furyą odpowiedział: o to takim: *że cię każę wziąść dwunastu klerykom i wyprowadzić*. Tenże Pan Kasztelan kazał go officerowi brać za rękę, w tym gdy officer posunął się, xiądz Sekretarz Krak: Synowiec Jego, odepchnął oficera, i mówił, *niewychodź WXMci, nie damy Xięcia krzywdzić*; tu zrobił hałas wielki w pokoju, xiędza Sekretarza wyprowadzono, a Pan Sołtyk

Kolligat Jego odezwał się temi słowy: *ktokolwiek mego stryja dotykać się będzie ręce i nogi poodcinam.* Gorliwsze tego poczciwego pojedyńczo nic nieznaczyłem. W tym krzyku Xiąże Biskup wstał i mówił: *Dajcie WCPanowie pokoj umiałem więcej cierpieć będę i to dla miłości Boga cierpiał.* Jak tylko wstał z stołka kuratorowie zastąpili od stołka żeby więcej nie siadał, a w tym pokoju niebył tylko jeden stołek. Obejrzał się Xiąże że już nie jest wolen na stołku nawet siedzieć, rzekł – *Idę i wsiadam* Idąc po schodach zatrzymywał się jakby przeczuwał to wszystko co się z nim w Kielcach dziać miało, i w samej rzeczy dzieje – Umyślnie Jego wywieźli rano o czwartej dla tłumu ludzi, ale i tak był w mieście, tylko że tych kupiących się ludzi oszukali, bo go niewywieźli tą drogą, która jest publiczna – przez miasto, ale manowcami przez przedmieście. Assystencya Jego była, najprzód kuratorowie w karecie, a potym z dobytemi szablami Ułani około karety; w drodze z nikim Jemu niedozwalali się widzieć, wyjeżdzały damy Krakowskie przed karetę Jego, ale gdy się zbliżali do Xiążęcy karety kazali kuratorowie prędzej jadać i zastaniali kapeluszami twarz Xiążęcia Biskupa, aby niewidział kto

to jest, i niepoznawał swoich przyjaciół. Przywieźli go do Kielc nawiększą, i bardziej dyranizującą, niż w Moskwie niewolą, tam zaraz znaleziono Zwodzickiego Regimentu ludzi 40. i wszędzie przy drzwiach dublowane warty, obchodzą się z nim jak z ostatnim złoczyńcą, nikomu niewolno bywać, Jemu nigdzie niewolno wyjeżdzać, w trzech tylko pokojach ma miejsce chodzić, dadzą mu jeść o dwunastej, a gdy niechce o tej godzinie jeść biorą ze stołu i więcej niedają aż na kolacyą; a gdy podobnie kolacyi o naznaczonej godzinie niechce jeść więc też samo czynią, co i na Obiad, a tak cały dzień głodny. Wino mu poddają, szukając Jego własnej zguby, nie tylko Mszą, ale i do Kościoła niewolno mu iść, a gdy prosi kuratorów, aby mu pozwolono mieć mszą, odpowiadają mu: jak ty warjacie śmiesz o to prosić. Drzwi mu pozamurowali do ogrodu, a teraz już i okna. — Przyjechał do niego mieszczanin Krakowski, i przez jakiś przypadek wszedł do niego, padłszy mu do nóg, prosił go o podpisanie długu na skarb Jego zaciągnionego. Xiąże go mile przyjął, i deklarował mu wszystko, tym czasem gdy go winem częstował, kuratorowie wpadają z żołnierzami mieszczanina biorą za barki, mówiąc do niego:

jakim prawem tu wszedłeś? Xiąże to widząc uchwycił się mieszczanina, mówiąc że nie dam go wziąść, kuratorowie Xięcia odepchnęli, mieszczanina wyprowadzili na dziedziniec, wzięli między karabiny i dali czterdzieści kiiow. Ten zbity w miasteczku Kielcach obdukcyą uczynił i przywiozł do Magistratu Krakowskiego. Magistrat upominając się podobno nic niewskura, bo Kanclerz i na ich manifest odpowiedział, że jeszcze Monarsze niezagoiła się ta rana którą uczynili podczas Czarneckiego konfederacyi w Krakowie. Xiąże Biskup wołał na miłość Boga, aby go niebili, ale słowa Xięcia Biskupa nic nieznaczyły. Tyle iest ieszcze donieść niegodziwych postępkow, których niewypisuję. Boię się tylko aby to uciemiężenie i tak straszna niewola Xiążęcia Biskupa Krak. Nieprzyprowadziła go do ostatniey zmysłow alteracyi, a przez to i doprawdziwego pomieszania, a mnie do doniesienia wxmu, że Xiąże Biskup już aktualny waryat.

~~10~~ 8. Urywek listu Kołłontaja do Jana Śniadeckiego, z Warszawy d. 6. Februarii 1782 pisanego, wyjaś-

6

niający stan interesu Biskupa Sołtyka na dworze Królewskim i niektóre szczegóły życia jego i sprawy.

Dnia onegdajszego przygotowana Kommissya Królewska do rozpoznania stanu zdrowia Xięcia Biskupa Krakowskiego na dniu wczorajszym przez Króla podpisaną była. Niezą nam jeszcze dobrze wiadome wszystkich Komissarzy imiona, mówią że z pomiędzy Ministrów i Biskupów wyznaczony jest X. Okęcki Kanclerz koron. i X. Cieciszowski Koadjutor Kiiowski z Senatu Małachowski Woiewoda Krakowski, Walicki Wojewoda Rawski, Ożarowski Kasztelan Wojnicki. Z Rycerstwa Krasiński Oboźny Koronny, Szymanowski Regent Koronny, Walewski Podkomorzy Krakowski. Tak tu o nich mówią. Ja jednak dotąd nie jestem prawdziwie pewny, czy wszyscy wyliczeni są w instrumencie? czyli oprócz nich inszych niemasz?

Na Radzie dnia wczorajszego, gdy Xże Marszałek chciał wprowadzić ten Interess, Król odpowiedział, iż daremnaby rzecz była psuć czas w tej materyi. Żądano Kommissyi, już jest expedyowana.

Niewiém co miał zaprzyczynę, Xże Marszałek, że summy wnosił, ażeby Kommissya expedyowana nie była, ale wniesienie to wcale upadło. Pan Kasztelan Czechowski explikował się z strony swego Syna, i produkował list Jego, który P. Pisarz Potocki czytał, niemusiało tam być wszystko i na awantaż Xcia Biskupa Krakowskiego, bo jak mówią, niektóre opuszczał kawałki. Zakończył się ten interess mową P. Markowskiego, który prosił Boga za Kapitułę: Dimitte eis Domine, quia nesciunt quid faciunt. Tak jednak dobrze cała Sessya ułożona była, że nawet partya za Biskupem obstająca, niemogła wprowadzić rekwizycyi, o złożone dotąd z strony Kapituły usprawiedliwienie, gdyż to już wszystko Kommissya zupełnie objęła. Nowina o zdarzeniu X. Wybranowskiego, jest nowiną bardzo niedobrą na stronę Biskupa, factum ieį zaręcza oryginalny bilet X. Wybranowskiego, a gdy factum prawdziwe, trudno nieprzystać na to, że w głowie musi być pomieszany. X. Garnysz przyjechał tu jak po ogień, niewiém dotąd czyli dwór kontent jest ze wszystkich Jego kroków, to tylko wiémy (że powagą Metropolitalną uznał chorobę Xcia Biskupa,

8

i dzieło Kapituły utwierdził, z czym odjechał ztąd do Skierniewic. Poseł Moskiewski, i z partyją swoją popiera interessa przeciwko Biskupowi, który interess wcale się stał dworskim. Nuncyusz dnia wczorajszego podał notę, w której oświadcza, że lubo się w nic wcale nie mieszał, jednakowoż odbiera zewsząd wiadomości, że udano jakoby Jego Imieniem i Juryzdykcyą Xże Biskup Krakowski był zamknięty, lubo zaś wcale dotąd niemieszał się do tego interessu, wiedząc jednak że Kapituła Krakowska niedokładając się nawet Juryzdykcyi Metropolitalnej Xcia Biskupa Krakowskiego uwięziła, znając w tym przypadku obowiązek i powagę swoją, żąda przez podaną od siebie Ministeryalną notę, ażeby w tej mierze o wszystkim co się dotąd stało był zainformowanym, gdyż na fundamencie Praw Duchownych, chce <u>procedere</u>. Gotują się na odpowiedź ale ja zawsze mówię że Nuncyatura oto się pytać będzie za co Xcia Biskupa Krakowskiego zamknięto, niedawszy Jej pieniędzy, które gdy weźmie interess zrozumie. Co się więc tycze Ministrów Cudzoziemskich cała nadzieja dla tego Sędziwego więźnia w Ministrze Cesarskim i Jego dworze,

ale i ta trzeba

ale i tu trzeba się zastanowić, co przemoże w sercu Cesarza, czyli chęć szykany dworu naszego, i rzucenia kości między Panów Polskich, czyli chęć ogarnienia z tej okoliczności Dóbr Biskupich i Kapitulnych, jeżeli łakomstwo przemaga nad Jego sercem, nieomylny wniosek, że Biskupa zostawi więźniem, a Dobra z niewoli Duchownych wybawi, na co Warszawa już jest rezolwowana, i widzi ją przed miesiącem do tego przygotował. Nieszczęśliwy ten Pan, że go wyciągnięto na widok dla moich popielatych pończoch, kto na nim dokazał tego, niepowinien bydź w piekle płytko umieszczony, jak tylko się on do swojej powrócił żywości, wystawiły się zaraz smutne w Warszawie obrazy dawnych Jego robót. Korrespondencya, którą z dworem rozpoczął, a którą Jego zgubiciele pod niebo wynosili, dała widzieć zapały podobne dawnym. X. Olechowski na Jego nieszczęście umiał straszyć przeszłemi determinacyi Jego przykładami, im bardziej odmiana życia obiecywała go na Seym przyszły, im bardziej donoszone postępki jednały mu popularność, a niezmniejszały gwałtowności umysłu, tym więcej

o nim myśleć potrzeba było, na nieszczęście swoje był sobie tak przytomnym, że wchodząc w stan wydatków teraźniejszy dostrzegł się bydź pokrzywdzonym przez swoich faworytów. Na nieszczęście swoje postawił Ich w tym szczęście stanie, że kroki upadlające Ich, lubo się do nich w całym życiu Jego przyuczali stały się dla nich w tym czasie nieznośne. X. Olechowski po powrocie Xcia Biskupa Krakowskiego z niewoli, mógł był wytrzymać pełne hańby połajanie, którym go Biskup w oczach całej Warszawy nakarmił w domu Ogińskiej Kasztelanowej Wileńskiej gdzie mu przy najpierwszych panach wyrzucał Jego urodzenie, gdzie mu powiedział, że jako był tym o co się pod Jezierną strzelają, tak go nim nazad zrobić potrafi. Co wszystko nastąpiło, nazajutrz po wielkim prezencie gdy mu stołowe srebra darował. Czemuż i teraz przyuczony do upadlających z nim postępków niechciał spokojnie wycierpieć przykrych podobno, ale zwyczajnych połajań, ile gdy temu dać miał okazyą. Wszakże w tym razie niezbywało na dobrych prezentach, bo za jeden nizerny process wziął 500 ₰

Z tego wszystkiego wypadało, iż gdy sługi Jego niechcieli mu być dłużej obroną, Warszawa niechcą- 52/133/5
ca niepokoju, które Jej odemknięcie się Biskupa obiecywa-
ło łatwo nadstawiła ucho, zdradnym donoszeniom i
przychyliła się do projektów X. Olechowskiego. byli tacy
co go szalonym mienili od wzięcia Biskupstwa
Krakowskiego. Przytaczano świadectwa Mordego,
któremi dowodzono że on był zawsze skłonny do
szaleństwa, tylko go ten doktór częstym puszczaniem
krwi ratował. Drudzy mówili, że szaleństwo Biskupa
początek bierze od 66° roku. gdzie on utkwiwszy w
głowie swojej Kardynalstwo, oburzył się w najgorętszym
entuzyazmie przeciwko dyssydentów. Powrót zaś
Biskupa Krakowskiego z niewoli, całej Warszawie pa-
miętny dał obszerniejszą materyą do utrzymywania
szaleństwa w Biskupie. Niebyło posiedzenia, na któ-
rym by niepowtarzano wiele okoliczności podówczas
szaleństwo probujących. Listy od Xcia Biskupa go-
rąco, i z wielką zawziętością przeciw mnie pisywane
dla których Warszawa, musiała się mnie zaprzeć,
dały wierzyć wszystkim, że od czasu otwarcia się Xcia
Biskupa toż samo wyszło szaleństwo, które był coraz

z sobą zamknął, a lubo niektóre srzodkujące korrespondencye, niewiedząc jeszcze o determinacyi zgubicielów Biskupich, nie zaraz wszyscy szalonemi nazwali, z tym wszystkim, nadchodzące doniesienia od pierwszego balu, ciągle wmawiały to w Biskupa, co mu dzisiaj Kapituła i Jego własni słudzy zadali. Gdyby tańcach poprzedzających robót Xcia Biskupa Krakowskiego, nieprzygotował był umysłu powszechności do wmawiania w niego waryacyi, pewnieby process na X. Olechowskiego i X. Gorzeńskiego nazwano pismem złośliwym i lekkomyślnym. Ale gdy tego prawie z usilnością wyglądano, żeby Biskup był szalonym gdy spokojnym być niechciał, dzieła Jego nalazły gotowe umysły do przyjęcia wiadomości o stanie zdrowia Jego. Pierwsze zatym nieszczęście Biskupa Krakowskiego było że będąc miernego majątku rodziców, a chowając się w najpierwszym domu Prymasa Potockiego, nabył ambicyi i popędliwości w najwyższym stopniu. Drugie nieszczęście: że zbyt młody, najbogatszym w Polszcze został Biskupem. Trzecie nieszczęście, że doszedłszy drogą podłości, tak wielkiego majątku i urzędu, zbyt wcześnie stracił

zgryzotę sumienia, tego to dobrych dzieł, i spokojności wewnętrznej stróża, bez którego wcałym ciągu życia, niemożna natrafić na drogę, pokój zaręczającą o Wtym stanie najdujący się, oddał serce swoje, ~ najgwałtowniejszemu wszelkich passyi zburzeniu, które wszystkie prawie porządkiem czasu i wieku nad nim panowały. Przypisując zbiegowi przypadków swoje własne wyniesienie, niezastanawiał się nigdy nad wyborem osób, któremu swoje winni szczęście.—

~~+~~ 9. List Kołłontaja do tegoż w podobnej materyi d. 27. Februarii 1782 z Warszawy datowany.

O Boże cóż to za tragedya smutna! Któż-by się spodziewał aby zazdrość i kalumnia sprzysiężona na mnie, zacząwszy od Burdy Bieńczyckiej, którą sama przygotowała i zrobiła, skończyła na okrutnym więzieniu Biskupa. Tyleż razy to on ma być więźniem? tyleż razy ma społeczności umierać nim mu Jego faworyci grób otworzą? Cóż to za wiek w którym żyjemy. Co to za lu-

dzie dzisiaj Xiężą? albo co to za widoczne odkrycie peł-
nego hańby w Xiężach harakteru. Audytory naszych
Biskupów chcąc tym skuteczniej swej dogadzać ambi-
cyi, wmawiają w nich despotyczne panowanie, aby
się przed niemi zeszła zawojowanych płaszczyło
Xięży, jakież z tego nakoniec wypadają skutki?
przypadek dzisiejszy uczy: wypielęgnowane fawo-
ryty pierwsze targnęły rękę na swego despotę, dla
tego podobno najwinniejszego, że pełnych niewdzię-
czności i podstępu wyniosł i ludźmi uczynił. —
Dziś w tumulcie mieszających się interessów, tysiąc
okoliczności zatłumia prawdę, ale gdy ich wydobę-
dzie się z pod obarczającego fałszu, wystawi na wi-
dok czarność kaptowskiego powołania w tych osobach
które się do dzisiejszego przyłożyły zgorszenia. Któż
lepiej mógł znać Biskupa jak oni, czemuż przez
miłość chrześciańską, przez wdzięczność jemu po-
winną nie zapobiegali tak smutnym wypadkom. —
Jeżeli mieli tyle nie uwagi wypisać się w swym li-
ście że słabość lub niedołężność Jego od 1773 roku
zaczęta zasłaniana tylko przez nich była, czemuż
przy schyłku życia Jego mniej mu się litościwemi

stali dla czego dozwolili ją odkryć dla mnie samego. — A znając dobrze temperament i sposob myślenia tego pana za co dali okazyą tak wielkiego w nim zburzenia? —

Takie na świecie dziać się muszą wypadki, z robót które niemają w sobie zamierzonej sprawiedliwości, które dogadzają prywatnej zemście lub które cudzym kosztem i nie stawą swój honor ocalić usiłują, gdyby X. Gorzeński niekrzywdził był Kapituły, nigdy gdyby odemnie najmniejszego przeciw sobie niesłyszał słowa. a że Ja niemogłem znieść krzywdy skarbu powszechnego i bractwa miłosierdzia, musiałem sobie z tej okoliczności X. Gorzeńskiego narazić. Obrażony prawdą, niemógł iej przeciw mnie na obronę wezwać, a choć by iej też i wezwał, prawda nigdy niebyła narzędziem zemsty. Trzeba się więc było udać do potwarzy, trzeba było uspioną w Biskupie spokojność wzburzyć; udać przed nim że Ja niemam wiary, obyczajów poczciwych, żem skrzywdził akademików, — żem ich pieniądze na swoje wyszafował potrzeby, żem X. Krzonowskiemu nie wydarł, że na Biskupa publicznie gadam, i tym sposobem mnie wprzódy a potym

Biskupa nieszczęśliwym uczynić. Co sądzić o takowych ludziach, których serce zdolne jest podobną wyprawić scenę, a przecież to są ludzie, którzy i zwierzchność i powszechność swą na oko poczciwością i nabożeństwem łudzić potrafili. X. Olechowski urodzony być Ministrem W. Sułtana zdatny długim czasu przeciągiem podłemi rządzić umysłami i na koniec swemu własnemu despocie kajdany na ręce włożyć, mnie miał iż najdzie we mnie tyle nikczemności, abym idąc za liczbą głupich płaszczył się przed Jego urojoną wielkością rozumu. Niezaprę tego, że znając go być na urzędzie takowym, który mu interessa moje duchowne poddawał, starałem się szczerze o Jego przyjaźń, której podobno dla tego niezyskałem, żem się trzymał w granicach przyzwoitości, i niemogłem ośmielić się na podłość, która tylko otwierała bramę do Jego poufałości, miał on ze mnie człowieka, niezazdroszczącego szczęściu Jego, nieprzeszkadzającego Jego despotyzmowi, wdzięcznego nawet, za to iż mi nastręczył Krzyżanowice, lubo w tym bardziej swej zemście, i komuś wyższemu, jak mnie dogadzał. Ale dla tego w interessach mnie powierzonych, niewidziałem potrzeby

zaciągać

zaciągać od niego rad i gdym ją miał lepszą u siebie,
i gdym wiedział, że od niego szczerej mieć niemogę, do
zemsty więc przymieszała się zazdrość, a że obydwie
są z piekła rodem łatwo nieprzyjaciół nawet przeciwko
mnie pogodziły, boby się ten wcale oszukał, ktoby XX. Go-
rzeńskich z X. Olechowskim brał za przyjaciół. Zemsta
i zazdrość żeby tym pomyślniej przeciwko mnie ro-
bić mogła, wezwały na pomoc poczciwego, ale mści-
wego fanatyzmu. Wielbię zawsze cnoty JX. Suffra-
gana znam Jego serce, znam wiele mi było przy-
chilne ale właśnie do mego nieszczęścia potrzeba
było i tego, ażeby to łatwo wierzące serce fałszywemi
uwiedzione powieściami, uzbroiwszy gorliwością
umysł Jego, do mego przychiliło się uciemiężenia.
Jeżeli atoli pozwoli opatrzność, aby ten zacny czło-
wiek mógł jeszcze w tym życiu widzieć prawdę, po-
znałby zapewne, że uniesiony powieściami X. Bodew-
kiewicza i Wojczyńskiego prześladował niewinność
wówczas gdy się rozumiał być ujętym, albo obroną
X. Krzonowskiego, albo gorliwym prześladowaniem
niewiem jakich upatrzonych we mnie obyczajów i
sentymentów. Tryumfowała zemsta i zazdrość gro-

madząc przeciw mnie partyą głupich: jednych podłość, innych drewniana nieczułość, innych snujący się po Krakowie odgłos, przeciągał na stronę potwarzy, gdy z drugiej strony niewinność sama w sobie zaufana, szlachetnie milczeć kazała. — Wyciągniono na widok tego nieszczęśliwego stanu aby mnie o popielate sądził pończochy, obrzucono mnie pozwami wydarto mi wszystko, zastraszono moich przyjaciół, i tych którzy mi dla sprawiedliwości i zasług moich protekcyą dać byli winni do ulegania czasowi przywiedziono, tym czasem przymuszono wierzyć najprzychilniejsze mi osoby że Xże Biskup Płocki, którego pełniłem wolę, i który jest świadkiem, równie tego żem zasłużony jako i tego żem nienadgrodzony, zupełnie mnie opuścił i winnym mnie u siebie nalazł, że Kommissya, która nie tylko mi winna publiczne za prace moje Swiadectwo, ale też nadgrodę za łożone trudy i koszta, z zupełną mnie odstąpiła obojętnością i więcej do losu mego mieszać się niechce, wierzył temu Kraków rozumiejąc, że wszystkie wyroki Warszawskie kierują się despotyzmem i obłudą Minis-

trów Biskupa Krakowskiego ale każdy poczciwy niemógł na to spoglądać bez zgorszenia i żalu, jeżeli w tym wszystkim upatrywał prawdy.

Niechże teraz, ten sam Kraków porównywa prawdę z skutkami, niech się zastanowi nad sercem moich prześladowców, wszakże słyszał z ust nieszczęśliwego swego więźnia, że Ja jestem ofiarą tych samych ludzi, których i on stał się. Że oni daleko mniej względem mnie delikatności mieli, gdy jej mieć niechcieli, względem największego swego dobrodzieja. Bo jeżeli już tak opatrzność mieć chciała aby ten Biskup stawszy się igrzyskiem swoich passyi, poddymanych przez podchlebstwo faworytów Jego, zasłużył na to, aby nachyloną starość swoją zhańbił woczach całego Krakowa, przez sromotne więzienie, za cóż wypłacając dług niedołężności ludzkiej przyszedł na ręce tych, których z niczego stworzył, chyba dla tego, aby stawszy się Jego oprawcami, ulżyli zasmuconemu sercu, tym wewnętrznym przeświadczeniem, że cała powszechność postępek Ich wostatniej mieć będzie ochydzie. Ludzie jesteśmy wszyscy, niemasz nic nie-

podobnego, aby rozum najoświeceńszego filozofa przez popsucie Jego mozgu niemogł przyjść na wyśmianie i urąg: lubo wprzód był wstanie dawać prawa najlepszej obyczajności. Takowy atoli stan w najnikczemniejszym człowieku politowanie nie zemstę sprawić by powinien. Jeżeli przeto tēn nieszczęśliwy Biskup przez słabość i niedołężność swego zdrowia do tego przyszedł stanu, należałoż z niego całemu miastu robić igrzysko, należałoż go wyprowadzać na Sądy, nienależałoż zabiegać temu ażeby powszechność z tego postępku zgorszona niebyła? Ale nie o to podobno chodziło: wolno by mu było szaleć, jeżeli się tak mówić godzi, byle się tylko niepostrzegł natym, że otaczający go faworyci własny Jego przywłaszczali sobie majątek byleby tylko przez publiczne pisma jednemu początków urodzenia, niewyrzucał, drugiemu ulubionego psa nienaganiał. gdyby jeszcze była jakowa sprawa mnie tycząca się, gdyby jeszcze się została jakowa okoliczność dogadzająca zemście i zazdrości sądziliby się pewnie na to, aby Warszawę przekonywać, o wielkim swego książęcia rozumie, o Jego niespraco-

wanych robotach, o wiadomości prawa, i użyciu onego, gdy jednak tenże sam Biskup swoją własną ręką gotował pozwy na ukaranie ich paszkwilu na siebie rzuconego, jak on sam sądził, gdy niespracowany, rozsyłał po polszcze sztafety, donosząc o nieszczęściu, które na niego niewdzięczność i zemsta przygotowała, w tenczas potrzeba było deklarować Go za szalonego bo inaczej wypadać by musiało, że ich postępki są naganne i kary godne. Ale co najwięcej zastanowienia warto, jest ich bezczelność utrzymująca: że ten nieszczęśliwy Biskup dla mnie tylko samego miał rozum; i pod taką wagą i miarą, że go już dla X. Gorzeńskiego i Olechowskiego mieć niemógł. Tu już odkryli się zupełnie i cała Warszawa, wyjąwszy Im podobnych urzędem i sercem widzi oczywiście, kto mego nieszczęścia był przyczyną. Niewątpię i Ja sam, że nieszczęśliwym rzeczy wydziałem dostało się temu Panu w nachylonej starości swojej ucierpieć na zdrowiu, że okoliczności kraju w które się mieszał musiały sprawić straszną rewolucyą w Jego zmysłach, że niestateczność Jego przyjaciół po zbytniej radości, w któ-

22

nę był wpadł wyszedłszy z niewoli, musiała go nabawić grubą melancholia, ale gdy ta melancholia postawiła go w stanie nieczynności i dała pola faworytom Jego despotycznie zarządzać Dyecezyą, niemożna było na to nie sarkać ani powinno było wypadać z tego, że Kanonik mający prawo widzieć swego Biskupa, gdy się o Jego zapytywał zdrowiu, gdy chciał z nim ustnie traktować, powinien był być celem nienawiści, chyba że faworyci mniej dbający o dobro swego Pana exagerując poczciwą gorliwość, wówczas jeszcze; gotowali to nieszczęście, w które go dzisiaj wprawiali. Ja zawsze odwołuję się do skutków, nie przę się tego żem się o zdrowie Biskupa mego zapytywał, ale niech każdy porówna krok mój i gorliwość o Jego dobro, z krokiem Ich i podstępem, który naprzeciw swemu Dobroczyńcy odważyli się knować. Sam mówił że Biskup chory, a oni wówczas pieniądze Jego na bok odkładali Sam mówic że dobro Dyecezyi wyciąga aby był czynnym, a oni go dopiero dla zemsty obudzili, Sam mu niezadawał waryacyi a oni go od 73° roku waryatem uczynili. Zgoła Sam szu-

kał prawdy ani zemsty, ale pozwoliwszy na to wreście że oni mają prawdę. Cóż z tego za wypadki idą, o to pokazuje się, że plana swego utrzymywali w sekrecie, i niedopuszczali do niego nikogo, na ten jedynie koniec aby sami rządzili. A gdy on niebył wstanie rządzenia Dyecezyą przez lat 8. lub wiele oni chcą, pokazują tym samym jak oszukiwali wyznaczonego z prawa następcę gdyby albowiem Xże Biskup Krakowski, nie tylko na waryacyą, jak oni mówią, ale na febrę lub inną jaką chorobę 8 lat ciągle chorował należało o tym Koadjutora ostrzedz i wezwać go do Administracyi ażeby niedołężności swego Koadjutora zastąpił, tak jak uczynili dzisiaj. Lecz czegoż nie potrafi chytrość, umieli tyle z niedołężności jednego korzystać, ile korzystali z delikatności drugiego. Był to szczęśliwy wypadek, dla tego, który nasycić się niemoże dumną panowania chęcią. Ja zaś z tego wszystkiego tę dla siebie wyprowadzam korzyść, że mi społeczność towarzystwa takiegoż napełnionego ludźmi zupełnie mierźnie. Nauczyłem się kosztem mojej własnej gorliwości, jak daremna iest rzecz, chcieć.

poczciwie pracować u nas i gotówbym na wzór obywatela Genewskiego recess na zawsze uczynić od moiej Ojczyzny, gdybym niewidział że nadto jest nieszczęśliwą sama przez się, abym iej te zdrożności mógł przypisywać, które mnie na całą obrzają ludzkość. Postanowiłem raczej w siebie nieszukać w filozoficznej pogardzie chluby własnej, dziękuję Opatrzności, że w tak krótkim czasu przeciągu dała mi poznać i niepodobieństwo przedsięwziętych zamiarów poprawienia zepsutych rzeczy, i wzgardzić tym wszystkim, zaczym nieznając świata ubiegałem się dotąd. Potrzeba ustąpić na zawsze obłudzie, i przypuścić do serca swego tę rozpaczną prawdę: że ludzie zawsze będą złemi.

1782 25

Do Urzędu Xiąg Grodzkich Starościńskich Nowokorczyńskich osobiście
przyszedłszy, JJWW: Maciey Woiewoda Sandomirski, Starosta Bydtowski Gene=
rał Leitnant Woysk Koronnych Orderów Polskich Kawaler. Tomasz Kaszte=
lan Zawichostski Orderu S: Stanisława Kawaler, Sołtykowie, Bracia
między sobą rodzeni, przeciwko Kapitule Krakow: z czułą tkliwością ni=
niejsze zanoszą zaskarżenie

Okropny, wiekami niedoświadczony, przez wzięcie JOXięcia Kaietana Sołtyka Biskupa Krakow:
w Seminarium wtrącenie, y maiątku Sekwestrowanie, na d. 23. Lutego nielitościwie
wykonany Kapituły Krakow: postępek iak smutną y nieszczęśliwą wystawia Epokę, tak
Familii Jego rozrzewnieniem y nigdy nieukoionym żalem serca napełnia. Cóż może
być tkliwszego, iak słyszeć o tym, y patrzeć na stan tak nieszczęśliwy ~~człowieka~~
Pasterza, który o występek żaden nie obwiniony, Oyczyźnie swoiey wierny, Dye=
cezyą z Urzędu swego zgodnie i czule rządzący. który niewinny, świeckim, ani
Duchownym Prawem nieprzekonany, zoczu całego Ludu, Kraju, y łona Dyecezyi,
z wzgardą nawet samey Religii y Kościoła, bezprawnie y bezbożnie poimany, z wła=
dzy Pasterskiey wyzuty, z maiątku własnego bez względu na stan, wiek y osobę w Oy=
czyźnie, y Kościele zasłużoną odarty, y z honoru naydelikatnieyszey żyiących ludzi
cząstki złupiony, los tak nieszczęśliwy przykrzeyszy nad samą śmierć ponosi, Bog=
dayżeby był obcą cierpiał niewolę bogdayby był tam życie swoie skończył, słodsze
mu by były te gorycze, lżeysze takie iarzmo, y mnieysza dla Familii Jego boleść,
lecz na łonie Oyczyzny wokręgu współ Obywatelów, w stolicy władzy Pasterskiey, od
zgromadzenia Kapituły swoiey, taką cierpi gwałtowność, iżci też to tamie, targa, y gwał=
ci wszystkie ludzkości Prawa. Naywyższa opatrzność tak świat rozrządziła cały, że
wszystkich w różnym stanie, y zgromadzeniu żyiących ludzi pod przyzwoitą zostawiła
zwierzchnością, y każda zwierzchność wyższey nad sobą władzy z powinnym uszan=
nowaniem zna posłuszeństwo. Jeżeli każdy w szczególności Obywatel życie honor
y maiątek bespiecznie, a dotąd takim od wieków trwaiącym utrzymywał porządkiem,
a Kapituła Krakow: postrzegła w czym wykroczenie Pasterza swego, czemuż przyzwoitą
zwierzchność y wyższą nad Biskupami władzę o tym nieprzekonywa? Czemuż wy=
stępków niedowodzi, czemu na Pasterza, Biskupa, y Dobroczyńcę swego, okrutnego
do myśli swoiey nie wyiednywa Dekretu. Zaćóż sama bez Prawa, bez przekonania,
bez sądu, Pasterza swego któremu winna z samego powołania respekt, któremu
za świadczone łaski y Dobrodzieystwa winna wdzięczność, gwałtownie poymuie y więzi. Nie znay=
duie nic Kapituła Krakow: w czymby Biskupa y Dobroczyńcę swego obwinić mogła, sa=
ma niezaprze bez prawdy, że dwudziesto letnie rządu Biskupiego sprawowanie iest
nienaganne, a zawsze cnotliwe. Nieoszczędzał na to maiątku swego, bo wspierać po=
trzebuiących, bo ubogich potrzeby opatrywać umie, nieoszczędza zdrowia, bo wielu swo=
im co powinien iak Pasterz i iak Biskup, przykładnie sprawuie. Mieysce wzięcia
JOX Biskupa Krakow: tak bez prawnego, tak bezbożnego, y gwałtownego, Kapi=
tuły Krakow: postępku, czyliż nie będzie istotnym w tey mierze świadectwem, przy=
iechał do Katedry iako Biskup, dla czynienia Bogu przy ołtarzu ofiary, dla więzienia
osób w Seminarium będących, sekwestrowany zpod Kapituły do Semi=
narium

nanium został wtrącony, o iaki ~~bezbożny~~ bezprawny, o iaki gwałtowny, świat cały gorszący,
bezbożny postępek. Jeżeli ten Biskup, Senator, o Religią gorliwy, w sprawowa=
niu urzędu przykładny, w rządzeniu Dyecezyą naśladowania godny, w opatrywaniu
Kościołow y Ubogich hoyny, dla samey Kapituły Krakow. nieoszczędny, tak przykrey
od Kapituły swoiey doświadcza gwałtowności. A którem że to Biskupowi, którem u
następcy, wierność, posłuszeństwo, y uszanowanie powinne taż Kapituła zachować
będzie chciała? Jeżeli bez przekonania, bez sądu znakomitszym ludziom trafiać=
się mogą te okropne przypadki? ieżeli niższa wyższą gwałcić może zwierzchność y
władzę, kto życia, honoru y maiątku będzie bespiecznym. Duchowieństwo które
dla ludzi właśnie świeckich bydź powinno przykładem, targnąć się y rzucić na swe=
go Pasterza, Dobroczyńce ośmiela? Urągnie się złego nieprzyiaciel wiary, rozrzewnia=
się Obywatel każdy. Wyżey załączeni wyrażeni, swoim, y cały Familii Jmieniem
od powzięcia nayprzerwszey tak okropnego przypadku wiadomości, przeciwko Kapi=
tule Krakow. przed samym Nayżywszym Sędzią Bogiem, za Jego pomazańcem,
przed Głową Kościoła Oycem S: za iego namiestnikiem, przed N: Krolem JMć P.
N: Miło: za iednym z Jego Senatorow, przed całym Senatem, y Radą, za Jch współ
Bratem, przed całym Rycerstwem, za Jego swobod obrońcą, przed całą Oyczyzną,
za Jey Obywatelem od młodości wieku wiernie służącym, o bezprawnie, bezbożnie,
pogwałconą wolność niebezteliwego rozrzewnienia załażą się y uskarżaią, oświadcza=
iąc się gwałtownego przypadku y bezprawia, tam gdzie sprawa będzie wymaga=
ła popierać y dochodzić prawnie, nie podchlebią sobie upewniaiąc nadzieię iż
Kochaiący Religią y sprawiedliwość, gwałtowności Praw niecierpiący, spra=
wiedliwym rządzi politowaniem do Obrony niewinnego Pasterza powagę swoią
przyłożyć, będą się raczyli. Dan w Krakowie d. 8 Martij Ao. 1782. Ten Mani=
fest podał do Oblaty Stanisław Sołtyk Kasztela=
nic Oświęcimski z rozkazu JW: Woiewody
Sandomirskiego.

Ordynans

Urodzonemu Marcinowi Wirzbowskiemu Maiorowi
w Reymencie Gwardyi konney koronney, kommendanto-
wi Zamku kieleckiego.

Podlug Rapportu, ktory nam wasza wiernosć uczy=
niłes, Nayiaśnieyszy Pan i Przeswietna Rada nieusta-
iąca przez nas Departament Woyskowy takową waszey
wiernosći powtornie przepisuiemy Regułę dalszego
postępowania, ktorą masz zachować iak nayściśley
pod warunkiem obostrzonym w Artykułach Woyskowych.
Wiele nam wszystkim i całemu Kraiowi zawisło na
przeciągu Życia tak znakomitego Obywatela, tak wiel-
kiego Biskupa y Senatora J.O. X.ęcia Sołtyka Bisku-
pa Krakowskiego, Ktorego Straż waszey wiernosći powie-
rzyliśmy; przeto usiłuiąc oddalić wszystkie środki skra-
caiące Życie tegoż Pana, przykazuiemy, aby Mu bro-
nić wszelkiemi sposobami chowania potraw, z liwa-
nia napoiów, a to w ten sposob, aby Mu drugiey potra-
wy nie dać, poki pierwszey nie zie, i talirza pier-
wszego nie odda, toż samo w napoiu, aby Mu in-
ne dane nie było, poki pierwszego nie wypiie i na-
czynia nie odda. Wina węgierskiego iak naymniey
dawać, toiest: mały kubek. Rzeczy niestrawnych Mu
nie dozwalać, iako to: masła, sera i innych. Śniadania
aby innego nie miewał iak kawę, lub herbatę, i to raz
tylko, aby Obiad regularniey i smaczniey iadał, gdy
obiad ieść będzie pozno, to iest w wieczor, iuż nie ma ieść
wieczerzy, ktora to wieczerza ma bydz skończona przed
połnocą, iak naylekksza i iak naymniey mięsna.
Ognia z Faierką w Pokoiu nie zostawiać, ani do-
zwalać ognia na Komin, iako też wszelkiego na-
czynia wagę, lub ostrość maiącego, z Żelaza, lub

z innego

z innego Metallu zrobionego ciężkiego, lub drewnia-
nego dużego, nawet ani tyki, ani nożyczek, ani szczy-
pcow, gdyby ich na złe używał. Krzesła i Stoliki, aby
iak naymocniey utwierdzone i przybite były, aby ich
z mieysca ruszyć nie można było, ani iednego na drugim
postawić, okien nie otwierać, aby wiatr wilgotny, i
zimny, każdemu szkodliwy nie wiał do pokoiow Xiążę
JMci. i zimna nie sprowadzał. Officialistowie Dobr,
Duchowni, oprócz Domowych, wszelkiego gatunku
rzemieśnicy nie maią mieć przystępu do Xiążęcia
JMci, wyiowszy konieczną potrzebę rzemieśnikow,
lecz ci maią robić wartą zasłonieni, aby Xiążę JMć
nie mając ich dla siebie posłusznych, gniewem się
nie uwodził. Nie ma Xiążę odgrażać paleniem swo-
ich Pakoiow przez co i siebie samego mogłby spa-
lić, więc ieżeliby to chciał czynić, odebrać mu mocą
Swiatło, i odtąd niedawać mu świc do Pokoiu, ale
przed pokoiem blisko warty oświecić. Przestrze-
gać wszelkich fetorów w Pokoiach Xięcia JMci,
tak dalece, że ieżeliby ie Sam robił, przez
wyrzucenie lub rozlanie czego smrodliwego, to
mu zaraz odmowić tych rzeczy, ktorych się doma-
gać naybardziey będzie, iako to: Mlika,
Orszady, Limonady etc. Ponieważ nadechodzą-
ca Jesień, a poniey Zima nie iest zdatna
przez swieżość wilgotną powietrza
polepszyć Zdrowia, a tym bardziey nóg ra-
ny i czerwoność maiących na sobie uli-
czyć, owszem naymnieysze zaziębienie

iest-

27

iest szkodliwe, przeto wtym czasie niema
że Xiąże JMć ani się przeieżdżać, ani do Ko-
scioła chodzić. Wysłucha Go Bóg łaskawy
i w Pokoiu, modlą się za Niego Duchowni
i Swietcy w Kościołach, wznoszą swe serca
do Nieba wszyscy umieiący czcić i szacować
Cnotę. Całe rozporządzenie tego Ordynansu ma
bydz tak długo zachowane dopoki nie odbierzemy
iak naydokładnieyszego uwiadomienia, iż Xiąże
JMć zupełnie na nogi wyzdrowiał, że nie tylko
dziur w Nogach nie ma, ale i naymnieyszey
czerwoności. Trzeba się i to usilnie starać, aby
mu nie dozwalać tłustością żadną nóg smarować,
ani sosami maczać, gdyż podług zdania naydo-
skonalszych Doktorow przeto może się wdać
gangrena, i wszystkie nasze troskliwe starania
około ocalenia Zdrowia Tego Pana zawodne uczy-
nić, nas i waszą wierność w odpowiedzi zostawić,
całemu Narodowi i Swiatu.

Ten Ordynans wydany z Kancellaryi Depar-
tametu Woyskowego z Pieczęcią i podpisem Prezydu-
iącego 02. Septembris 1782.

Ordynans